

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ ПЕДУНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розглянуто особливості науково-дослідної компетентності магістрантів педуніверситетів. Визначено компоненти та проаналізовано їх значущість у підготовці магістрантів до науково-дослідної діяльності.

Ключові слова: компоненти компетентності, науково-дослідна діяльність, магістри.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Компетентність магістрів педагогічних університетів до науково-дослідної діяльності полягає у здійсненні інтелектуально-творчої діяльності на високому рівні та базується на сукупності компетенцій, що забезпечують вміння спостерігати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки та ефективно використовувати наукову інформацію в професійній діяльності. Уміння моделювати навчальні заняття, організувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну, виховну роботу серед студентів і учнів з урахуванням різних видів наочності та комп'ютерних продуктів також є частиною компетентності магістрантів. Володіння навичками застосування сучасних інформаційних технологій при проведенні наукових досліджень та навичками обробки отриманих результатів, навички аналізувати і представляти результати у вигляді закінчених науково-дослідних розробок (звіту з науково-дослідної роботи, тез доповідей, наукової статті, курсової роботи, магістерської роботи). Наявність зазначених вимог до магістрантів, зумовило необхідність визначення особливостей науково-дослідної компетентності, що сприятиме найбільш ефективній підготовці магістрантів педвузів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблем. Дослідивши наукову літературу, було встановлено що вивченню науково-дослідної компетентності магістрантів вже було присвячено ряд досліджень радянських та іноземних учених. На думку вітчизняних та іноземних учених розвитку дослідної компетентності магістрантів сприяє взаємний творчий підхід викладача і магістрантів у навчально-пізнавальній діяльності. Науково-дослідна діяльність є одним з видів самостійної роботи студентів і виділяє декілька підходів до визначення науково-дослідної діяльності.

Вітчизняні дослідники, вивчаючи інформаційну компетенцію як компонент дослідницької, виділяють, що дослідник повинен мати поглиблені теоретичні та практичні знання і зазначає необхідність таких індивідуальних здібностей, як мотиваційних, інтелектуальних, комунікаційних та організаторських.

Іноземні вчені, дослідивши досвід організації науково-дослідної діяльності студентів за кордоном, зазначають, що ВНЗ Німеччини було розроблено так звані «ознаки» студента-дослідника. Серед яких є такі, як здатність до генерування наукових ідей, знання іноземних мов, наполегливість при вирішенні наукових проблем, здатність до роботи в колективі, праг-

нення до публікацій, інтерес до наукових питань суміжних дисциплін.

Незважаючи на те, що вченими пропонуються різні підходи до формування дослідницьких умінь студентів, їх об'єднує ідея про те, що формування вмінь має протікати цілеспрямовано, систематично і поетапно протягом навчання у виші.

Формулювання цілей статті. Визначити компоненти науково-дослідної компетентності магістрантів педуніверситетів та надати їх характеристику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взавши до уваги розглянуті пропозиції нами було відібрано три взаємозалежних і взаємозумовлених компонента, які на нашу думку забезпечують готовність магістрів до науково-дослідної діяльності, є фундаментом для формування науково-дослідної компетентності, розробки засобів, форм та технологій підготовки магістрів педагогічних університетів.

- Мотиваційно-ціннісний
- Аналітично-діяльнісний
- Організаційно-творчий

Розуміючи під компонентом основне положення теорії, що визначає напрямок досліджуваного процесу магістрів педагогічного університету, зупинимося на стислій характеристиці кожного із зазначених компонентів.

Дослідивши наукову літературу, нами було виявлено, що майже всі дослідники до структурних компонентів готовності включають мотиваційний компонент, який, на думку авторів, складається з інтересу до певного роду діяльності, ставлення до неї, з прагнень, потреб та почуттів особистості, що, у свою чергу, зумовлюють її бажання займатися визначеною діяльністю.

Ми називаємо наш компонент мотиваційно-ціннісним, оскільки, цей компонент відображає ціннісні орієнтації особистості, прагнення до морального самовдосконалення, позитивну установку на різні види соціально значущої активності, потреби самоактуалізації, самоствердження, самовираження, саморозвитку. Поєднує в собі професійні ціннісні орієнтації, стійкі мотиви та установки на професійне самовдосконалення, формування світогляду та мотивації.

В основі мотиваційно-ціннісного компоненту, передусім лежить усвідомлення значущості знань про науково-дослідну діяльність, наявність позитивного мотиву до заняття науково-дослідною діяльністю, особистісна потреба до науково-дослідної діяльності, задоволення власною науково-дослідною діяльністю [4].

Розглянемо детальніше складові мотиваційно-ціннісного компонента.

Мотив - це внутрішнє спонукання особистості до того чи іншого виду активності (діяльність, спілкування, поведінка), пов'язане із задоволенням певної потреби. Мотивами можуть виступати ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки, цінності. Однак за всіма перерахованими причинами все одно стоїть різноманіття особистісних потреб.

Сучасна психологія вважає, що мотиваційною сферою особистості є сукупність стійких мотивів, що мають певну ієрархію і виражають спрямованість особистості.

Дослідник М. И. Колдіна, стверджує що мотивація наукового дослідження полягає в спонуканні студентів проявити внутрішню активність у прийнятті рішень. При цьому важливо як співвідносяться цілі з потребами, інтересами і можливостями студентів. [3, с.38,45]

Урахування мотиваційного компонента у навчанні магістрів, забезпечить формування знань про науково-дослідну діяльність та розвиток потреб до науково-дослідної діяльності на етапі попереднього ознайомлення з програмою. В магістрантів з'явиться необхідність постійного розвитку особистісно-професійних якостей, що забезпечить активізацію творчих, комунікативних, рефлексивних вмінь студентів, бажання вибору наукового напрямку та індивідуального стилю.

Ми поділяємо думку вчених, які відзначають присутність ряду цінностей в дослідницькій діяльності. В якості домінуючої виступає цінність істини і її досягнення. Друга цінність дослідження полягає в його діяльнісному характері. Ця діяльність вимагає безперервного творення ідей, пов'язаних з вирішенням протиріч, перевіркою гіпотез. Третя цінність забезпечується постійною присутністю комунікації, яка покликана об'єднувати позиції всіх суб'єктів дослідження в єдину систему, що забезпечує єдине дослідницьке середовище. Четверта цінність дослідницької діяльності полягає в продуктивності. Відповідно до теорії діяльності, кожен її вид втілюється в конкретному результаті – продукті.

Дослідниками зазначається, що ціннісні орієнтації особистості, визначаючи змістовну сторону спрямованості особистості, виступають основою її ставлення до оточуючого середовища, людей, до себе, становлять основу.

Ми поділяємо думку, що формування готовності студентів до науково-дослідної діяльності досягається в процесі цілеспрямованої аналітичної діяльності і впливу на діяльність студента.

Тісний зв'язок між мотивацією, зацікавленістю та аналітичною діяльністю, зумовило наш вибір другого компонента, а саме аналітико-діяльнісного. На нашу думку аналітика та діяльність є взаємопов'язаними компонентами та доповнюють один одного, оскільки сформованість аналітичних здібностей впливає на ефективність професійної діяльності педагогічних працівників. Завдяки сформованості аналі-

тико-діяльнісного компонента магістранти будуть здатні не тільки сприймають одержувану від викладача інформацію, але й здійснюють самостійні індивідуальні та групові практичні дії з аналізу ситуації та вирішення проблеми, за досягнення цілей. Розглянемо аналітично-діяльний компонент докладніше.

Вітчизняні вчені зазначають, що аналітичний компонент, передбачає вибір і використання універсальних та спеціальних методів дослідження, розвинуте логічне мислення, творчі здібності і здатності (інтуїція, здатність до інсайту, відкриття, продуктивного мислення);

Аналітика – це цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного та технологічного забезпечення індивідуальної та колективної розумової діяльності, яка дозволяє ефективно обробляти інформацію з метою удосконалення якості наявних і придбання нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень» [5, с. 28].

Діяльнісна складова визначається вміннями планувати і реалізовувати власну дослідницьку діяльність, працювати з літературою, аналізувати, виділяти головне, бачити проблему дослідження, виявляти протиріччя, формулювати гіпотези, здійснювати підбір відповідних засобів для проведення дослідження та робити висновки.

Ще один доробок вітчизняних вчених свідчить, що зміст діяльнісного компонента у взаємодії педагогів і вихованців, їх співробітництві, організації та управлінні процесом, без якого не може бути досягнутий кінцевий результат. Цей компонент в літературі називається ще організаційним або організаційно-управлінським.

На нашу думку, аналітико-діяльнісний компонент це готовність до спостереження та аналізу педагогічних процесів на основі знання соціально-філософських проблем сучасної освіти, закономірностей педагогічного процесу, принципів і методів наукового пізнання та прогнозування розвитку особистості та життєдіяльності учнів.

У сучасному освітньому просторі особливо актуальною є проблема переходу від репродуктивних форм професійного навчання до продуктивних (творчих). Дослідженням сутності творчості, умов її розвитку та інших аспектів займалися і займаються різні науки, в тому числі філософія, психологія та педагогіка. Це зумовило наш вибір третього компонента - організаційно-творчого. В основі організаційно-творчого компоненту передусім лежать характеристики креативності, та організаторські здібності, що є невід'ємною складовою у підготовці магістрантів до науково-дослідної діяльності. Розглянемо цей компонент детальніше.

Творчість (креативність) - одна зі складових сутності людини і проявляється у здібностях до створення нового в різних його сферах діяльності. Творчість - це реальна, значима і перетворююча сила, що розпочинається від допитливості та народжує соціальні но-

вації. Серед умов, необхідних для творчої діяльності, дослідники виділяють соціальні, матеріальні, особові, які проявляються через знання, уміння, творчі здібності. Результатами творчості є предмети і явища, що мають соціальну значимість, новизну та забезпечують прогрес суспільства. Процес становлення педагогічного творчості пов'язаний з розвитком особистості педагога, його емоційної сфери, мотивів до діяльності. Він формується в ході професійного становлення від творчого наслідування зразком до появи самостійної індивідуальної творчої діяльності [2].

Дослідивши наукову літератури, нами було виявлено, що ряд радянських дослідників вважає творчість обов'язковою умовою наукового дослідження.

Так серед якостей необхідних для науково-дослідної творчості, виділяють такі як активність, суб'єктивність, творчість та відповідальність, серед ознак та особливостей зазначається потяг до оригінальності та унікальності результату. Серед компонентів, які використовуються несвідомо – уява та інтуїція. Факторами та умовами, які стимулюють науково-дослідну творчість, дослідник називає освоєння наукової методології, теоретичного знання, практичних умінь і навичок, вивчення методики дослідження, атмосфери нововведень і дослідження.

В. І. Загвязінский зазначає, що результативне дослідження можливе лише за умови, що дослідник матиме: 1) усвідомлення характеру пошукової діяльності як творчої, продуктивної, націленої на створення та досягнення сенсу інформації та пошук оригінальних і ефективних рішень; 2) наявність особистісного творчого потенціалу, здатності до нестандартних підходів і рішень; вольовості і морально-психологічних якостей: чесності, наполегливості, захопленості, критичності та ін. [1, с. 105].

Також ми повністю поділяємо точку зору, що ефективними показниками науково-професійної майстерності сучасного дослідника є його здатність і готовність здійснювати професійно-творчу діяльність, під якою розуміється інноваційна діяльність, спрямована на вирішення навчально-професійних завдань, які характери-

зуються багатоваріантністю можливих рішень. Переконавшись у невід'ємності творчого компоненту, перейдемо до розгляду організаційного компоненту, як частини організаційно-творчого компоненту.

Організаційна складова професійної науково-дослідної компетенції представлений знаннями, а також практичними навичками та вміннями реалізації конкретного наукового процесу, експерименту, досвіду, що складається з володіння теоретичними і емпіричними методами дослідження, а також методами математичної та статистичної обробки даних. На нашу думку, організаційний компонент може розглядатися як базисна основа для вирішення різноманітних експериментальних, конструктивних і композиційних завдань, що є невід'ємною частиною науково-дослідної діяльності магістрантів.

Висновок. Проаналізувавши останні дослідження, нами було відібрано три взаємозалежних і взаємообумовлених компонента, які забезпечують формування науково-дослідної компетентності магістрантів педуніверситетів. Даними компонентами є мотиваційно-ціннісний, аналітико-діяльнісний та організаційно-творчий.

Було встановлено, що аналітико-діяльнісний компонент забезпечує сприймання інформації та її аналіз, що сприяє індивідуальній та груповій практичній дії у вирішенні проблем. Мотиваційно-ціннісний компонент, поєднує в собі професійні ціннісні орієнтації, стійкі мотиви та установки на професійне самовдосконалення. Відображає прагнення магістрантів до морального самовдосконалення, позитивну установку на різні види соціально значущої активності, потреби самоактуалізації, самоствердження, самовираження, саморозвитку. Організаційно-творчий компонент відповідає за креативність, та організаторські здібності, що є невід'ємною складовою у підготовці магістрантів до науково-дослідної діяльності.

На основі отриманих даних будемо розробляти критерії та показники з метою діагностування рівнів означених компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Загвязинский В. И.* Исследовательская деятельность педагога: [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений]. – М.: Академия, 2006. – С.105.

2. *Казаковцева Т. С.* Критерии и уровни личностно-творческого компонента подготовки специалиста дошкольного образования к оздоровительно-образовательной работе с детьми / Т. С. Казаковцева // Вісник Харківського національного університету. – 2011. – № 951 [Режим доступу до журналу]: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Valeologiya/2011_951/Kazako.pdf

3. *Колдина М. И.* Подготовка к научно-исследовательской деятельности будущих педагогов

профессионального обучения в вузе : дисс. ... канд. пед. наук. – Нижний Новгород, 2009. – С. 38-45.

4. *Кузнецова С. В.* Формирование мотивационно-ценностного компонента исследовательской культуры / С. В. Кузнецова // Original research online publication выпуск №2-2011(май) [Режим доступу до журналу]: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:krn9QT1jvgQJ:ores.su/index.php/2011-02-13-16-16-51/20--2-2011-110-2011-07-29-13-56-28+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

5. *Курносоев Ю. В.* Аналитика: методология, технология и организация информационной аналитической работы / Ю. В. Курносоев, П. Ю. Конотопов. – Москва : РУСАКИ, 2004. – С. 28

Подано до редакції 26.10.12